

Beke Pál

A művelődési otthon és szomszédságai

Bizony furcsa fintora a művelődési otthonok történetének, hogy az oroszok bejövetelét követően betiltott közösségi művelődési formák éppen a hazai kiszolgálóik által szorgalmazott, általuk a gondolkodásmentesség intézményének szánt intézményekben éltek túl azt a bizonyos negyvenöt esztendő. Pedig alaprajzuk hűen tükrözte Zsdanov elvtárs hazai fullajtárainak szándékát. Leginkább egy olyan nagyterem is elég volt, ahová be lehetett terelni ('56 után már persze behívni) az embereket. Az előttük lévő pódiumra aztán felálltak az agitátorok ('56 után már a báránybőrbe bújtatott manipulátorok), és mondták azt az igét, amit a hallgatónak csak elfogadni lehetett.

Jellemző, hogy még a '70-es évek végén is arra hivatkozva szüntették meg az idejüket véletlenül túlélt, a régmúlt időkre hajazó tanyaközponti olvasóköroket, hogy ott „nem lehet tudni, miről folyik a szó”. Mintha óvni kellett volna az ott élő néhány tucatnyi idős embertől az ország belbiztonságát! – szó mi szó, amikor ezzel csúfolódtam, valamelyik főhivatalnok annakidején kioktatott, hogy ezzel kapcsolatban ne viccelődjek! Komolyan gondolták tehát ezt a bornírt dolgot. A szovjetizálás negyvenöt éve alatt féltek az ellenőrizetlen szavaktól, a szabadon születő gondolatoktól, nem vitás. Tán ebből is érzékelhető, hogy 'frontvonal' volt akkoriban a formálisan a szabadidő-szervezésre, a helybeliek művelődésére és szórakozására elterjesztett művelődési otthon, legalábbis az intézményeket telepítők titkolt szándéka szerint. A tisztességes helybéli népművelők kezén azonban az abban szervezett folyamatok sokszor átfordultak valódi közösségi művelődéssé, kapcsolatokat termő együttléteké. Ezek persze a rendszer tömegesen előforduló hibái voltak, korántsem a hivatalos elvárás. Aki intézményi alkalmazottként átélte ezeket az éveket, jól tudja, hogy miképpen kellett üres lózungokkal elfedni, semmitmondó körmondatokkal megvédeni azokat a művelődési otthoni együttléteket, ami kinek-kinek hite és szakmai szándéka szerint mégiscsak megszülettek és zajlottak a falak között, és amivel ha csonkán is, de mégis túlélte a szigorú időket a közösségi művelődés megelőző másfél évszázadának emléke és gyakorlata.

Mert hát mire is való ez az intézmény? Bizony, kikapcsolódásra és pihenésre is. Arra tehát, hogy ott valamit hallgatva és különösen valakikkel valamit együtt, közösen csinálva kikapcsolódjunk a mindennapokból; olyan különleges órákat élve át, amelybe nem tolakszik be a munkahely, a napi gond, a főnök vagy akár a bármiféle politika. Arra (is) való tehát, hogy pusztán jól érezzük magunkat benne és általa, hogy hazatérve megújultan kezdhezzük el a másnapot. Nem hiszem, hogy erről többet kéne szólni itt most, noha jól tudom, hogy konferenciák és szakdolgozatok hosszú sorát összegeztem ebben a pár mondatban, már ami az intézmény szabadidő-szervezési, szórakoztató és andalító funkcióit illeti. Az intézmények ebbéli feladatának ellátása kérdésében, mindennek szük-

ségességében nincs vita senki között. Különösen, ha az intézmények térbeli és anyagi lehetőségeivel pótolni tudják a kulturális ellátásbéli hiányokat, tehát helybe hozzák az énekest, a vers- és prózamondót, a szomorú- és vígjátékot, a hangversenyt, a kiállító művészt, vagy bármi-bárki mást, aki iránt a helybéli emberek érdeklődnek.

Persze ezen felül, ezen túl is van még intézményi feladat. Korántsem a szójáték okán írom, hogy ezek jobbára olyanok, amelyek nem ki-, hanem épphogy bekapcsolnak a mindennapokba; az olyan összefüggésekbe és tudnivalóba, esetleg ismeretanyagba, amelyekben mindenkinek járatosnak illik, vagy éppen kell lennie. A művelődési otthonok e tárgy szerinti tennivalói között ugyan vannak hasonlóságok, de ezek részleteikben mégis mindenütt mások. Egyszerűen azért, mert a másik, a szomszédos vagy akár a távoli településen, ahol az intézmény működik, eltérő az a helyi társadalom és az a gazdasági-társadalmi környezet, amelyben tennie kell dolgát. Ebben a feladatcsokorban (tehát az emberek társadalmi folyamatokba való bekapcsolása során) ugyanis a helybéli állapotok jobbítása, megváltoztatása az intézménynek és népművelőinek a feladata. Például a munkanélküliség oldásának/szűkítésének segítése, a munkavállalásra való képesség kialakítása különféle ajánlatokkal, képzésekkel, tréningekkel. Vagy a közéleti és a közjogi tájékoztatás csökkentése/eltüntetése információkkal, előadásokkal, beszélgetésekkel. Vagy akár a helybéli gazdálkodók, vállalkozók, a bármiféle szakmában érdekelték közötti párbeszéd megszervezése és biztosítása, az érdekeik mentén való tennivalóik (akár termelői, vagy éppen értékesítési szövetkezésre való megtanításuk, vagy akár adózási problémáik megoldásának elősegítése, avagy bármi más, számukra fontos szükségesség) megválaszolása. A nemzeti múlt értelmezése, a közelmúltról és a közeljövőről való párbeszéd. És félreértés ne essék; nemcsak nemzeti és/vagy országos léptékben, hanem regionálisan, megyeiben és helyiben is, különösen, ami a jelenlegi állapotok értelmezését és a jövőbeni lehetőségek taglalását jelenti. Bizony intézményi feladatnak gondolom a helybéli folyamatok folyamatos őszinte elemzését a hatalom mindenkori birtokosai (vagy nevezzük, ahogy manapság illik: a település gazdáit) és a helyben élő emberek, tulajdonképpen választóik között. Sőt, én a népművelők közül azokhoz tartozom, akik úgy gondolják, hogy éppen ez a legfontosabb intézményi feladat, nem lévén helyben más közintézmény, aki ennek bonyolításában/szervezésében közreműködhetne.

Mielőtt tovább fűzöm a szót, a szabad továbbgondolás érdekében két távoli példát említek elsősorban azért, hogy érzékeltessem; Európa szerencsésebb sorsú felén mi módon, és különösen milyen variabilisen gondolkoznak-cselekszenek az odavalósiak emberi viszonyaik fejlesztését illetően. Még a '80-as évek derekán járt egy magyar népművelői csoport egy francia kisvárosban azt tanulmányozandó, hogy ott hányan vannak, milyen célra szerveződnek és miként működnek az ottani városi egyesületek. Érdekelte őket az egyesületek finanszírozása, és az is, hogy együttműködésük mennyire tartós, s hogy a város kötelező feladatainak ellátásában számít-e rájuk, tehát hogy az egyesületekkel miképpen társadalmiasítja önkormányzati munkáját?

Miután majd' mindegyikkel találkoztak, a búcsúestén három ismeretlenre akadtak. Kiderült, hogy ők a város alkalmazásában álló társaság- és közösségfejlesztők, akiknek az a dolga, hogy a város polgáraiból két havonta egy-egy új egyesületet alakítsanak. Ha bejegyezték az új szervezetet, és ha az működni kezdett úgy, hogy tevékenységéhez fedezetet is szerzett (például sikeresen pályázott), állásban maradhattak újabb két hó-

napig. Feladatuk tehát a folyamatos egyesületszervezés, mondhatnánk, hogy az állandó közösségteremtés volt.

Megismerve a szisztémát megkérdezték a polgármestert, hogy miért vállalja, miért szorgalmazza ezt, s végül hol a határ? Mikorra elvárható, hogy a kisváros társadalmá a lehetséges közösségekkel teljesen átszervezett legyen? Mikortól nem lehet megkövetelni tehát tőlük a kéthavonkénti teljesítményt?

Válaszában nem mondott határidőt. Szerinte az idők végezetéig folytatható ez a közösségi fejlesztőmunka annál is inkább, mert mindig vannak/lesznek csoportok, amelyek szükségképpen felbomlanak. Vagy azért, mert időközben teljesítették feladatukat, vagy mert az abban közreműködők megunták a részvételt. Esetleg harag támadt közöttük. És mindig adódnak újak, a korábbi szerveződésektől érintetlenek, vagy olyanok, akiket egy korábban nem gondolt feladat közös megoldása érdekel. A szervezőmunkának már azért sem lehet vége, mert az emberek elfelejtették az egymás közötti együttműködést, a közösségben való munkálkodást. Nem nagyon érdekli őket a másik ember. Nem érdekli őket semmi, csak saját és legfeljebb családi jól-létük. Ő ezt nem tartja elegendőnek, tenni akar ellene. Az ember társas lény, és a véletlenszerű együttléteken, az iskolán és a munkahelyen túl még számtalan közösségbe kell merítenie magát azért, hogy képességeit kifejlessze, hogy ismeretei árnyaltak, hogy világlátása harmonikus legyen. Maguktól immár nem képesek megtalálni társaikat mindabban, ami közösen érdekelheti őket. Még gyakran abban is cselekvőképtelenek, ami az érdekükben áll. Ez a régen bizonyára megvolt képesség szinte mindenkiben kihunyott a megerősödött magánvilág, a televízió meg az autózás, az egész kinyílt univerzum okán. És ha régen sem volt meg, hát most viszont legyen, mert ebben a globálisra vált világban csak a lokalitásban található meg önmagát az ember családján és gyerekein túl, a baráti körökből épülő közösségek által.

A tudatos települési közösségépítés lehetséges határait tágitó másik példám egy ezzel szomszédos kisvárosból való. Itt különös helyi törvényt tevő képviselő-testület működött. Nem hitték magukat tévedhetetlennek, ezért valamikor úgy döntöttek, hogy ha valamilyen fejlesztési feladat a városka területéből egy meghatározott négyzetméternyi területet, hosszúságot vagy magasságot elér, illetőleg ha egy meghatározott létszámon felül érinti a lakosságot, határozatuk csak egy hónap múltán válik hatályossá. És az is csak akkor, ha azt nem támadja meg senki.

A „támadás” szabályos kellett legyen. Legalább két helybéli lakosnak egyesületet kellett alakítania a döntés megváltoztatása céljából. Ha ezt megtették, és bejelentkeztek a polgármesterségen, és ugyanannyi időt kaptak az adott téma új, saját variánsának elkészítésére, mint amennyi ideig a testület foglalkozott azzal, egyidejűleg ugyanannyi pénzt kellett a rendelkezésükre bocsátani, amennyibe a hivatalnak az eredeti került. Ha elkészültek, variánsukat az előzővel együtt nyilvánosságra hozták, majd a testület szavazott arról. A második döntés éppen úgy halasztott hatállyal lépett életbe, mint az első, és azt megváltoztatandó is lehetett a helybélieknek szervezkedni, és ha szervezkedtek, időt és pénzt kellett adni, és így tovább. Elvileg a végtelenségig, de föltehetően mégsem addig. Mert ha kiderült, hogy valaki már csak kekeckedni akart, akkor erről őt a változásokat igénylő többség rövid úton négy szemközt lebeszélte.

A szisztéma megismerésekor az utcák egyirányúsításáról volt szó, és már a harmadik variációt gyúrták. A vendégek nem tartották operatívnak ezt a megoldást, hiszen mikor jutnak a végére? Kiderült, hogy bizonyára sokára. De hát miért is kellene hamar a végére

jussanak? – kérdeztek vissza a vendéglátók. Hiszen csak az a fontos, hogy ne parancsra történjenek a dolgok, s hogy mindenki elfogadja majd, ami kialakul.

A látogatók egy olyan országból érkeztek, ahol az autókkal való behajtási irányt szakemberek szabályozzák, és hogy ilyenkor majd ki merre menjen, azt sem akkoriban, sem most nem szokás megkérdezni senkitől. Nem értették tehát, miről beszélnek az 'elfogadást' illetően. Hiszen aki nem fogadja el, azt megbüntetik! De ők ingatták fejüket, és elmagyarázták, hogy végül is mindegy, mi honnan egyirányú. Az a fontos, hogy a helyben lakók tudják, értsék és megéljék azt, hogy a dolgokat ők döntenek el. Minden részletkérdés rájuk tartozik. Hiszen nem csak itt laknak; köztük is kell legyen hozzá!

A speciális teljesítmény-elszámolás szerint dolgozó helyi társaság- és közösségfejlesztők, valamint a halasztó hatállyal működő döntésekről szabad variációkat engedő városka példáját sokszor és sokfelé elmondtam már a hazai polgármestereknek, gúnyos kacajra fakasztva őket mindkét történettel. Belátom, hogy a magyar települési vezetőkre és a képviselő-testületekre szakadt számtalan civilizációs hiánypótló feladat mellett egyelőre illuzórikus ilyen gyakorlatot honosítani, és hasonló helyi törvényt tenni. Erre még várakoznunk kell legalább annyi békebeli esztendő, amennyire a franciáknak (szerencsésebb történelmük okán) a második világháborút követően részük volt. De az önkormányzatok és a művelődési otthonok már mai körülményeik között is alkalmazhatnának olyan, mindezekre hajazó közösségfejlesztési eljárásmodokat, amelyek gyorsíthatják a helybéli társadalom barátságos, őszinte és szolidáris viszonyait.

Mert bizony úgy gondolom, hogy az egész művelődési otthoni működés többek között azért létjogosult, hogy közreműködjék a helybéli társadalom barátságos, őszinte és szolidáris viszonyainak kiépítésében. Ehhez azonban elsősorban nyitott és őszinte közélet kell. Ezt persze jó lenne országosan is megélnünk, de ha ezt (egyelőre) nem lehet, mert kialakítása meghaladja lehetőségeinket, legalább a település léptékében kell megteremteni azt. Ha 'fentről' nem szólnak barátságos, őszinte szavak, ha az állam és az önkormányzatok, tulajdonképpen az állam és az emberek közötti szolidaritás hiánycikk, legalább ott, ahol élünk, nekünk kellene ezeket maga-magunknak és egymás között létrehozni.

Egy hajdani (megjegyzem, akkoriban ugyancsak illuzórikus, leginkább a hatalmas kultúrcentrumokat építtető pártállam felelőseinek bosszantására fogalmazott) elképzelés szerint a 'közösségi terek' lakás közelben kell(ene) legyenek úgy, hogy azokat otthonról rövid, mondjuk maximum 10 perces sétával el lehessen érni. A nyolcvanas évek elején megismert nyugat-európai közösségfejlesztési szakirodalom ugyanezt a távolságot 'szomszédsági' léptékűnek mondja. A 'szomszédság' az a környék, amelyen belül még ismerik egymást az emberek, a családok, a gyermekes anyukák, az idősebbek és mindenki más ott lakó. Ahol még köszönnek egymásnak. Amely 'szomszédságban' élve még átmehet a feledékeny háziasszony tojást vagy petrezselymet kölcsönkérni, ahol a ledorongolás kockázata nélkül lehet megcsodálni valakinek a kertjét, hiszen szívesen visszafogadják az érdeklődőt a náluk való bábéskodásra annál is inkább, mert ismerik. És itt, a 'szomszédságban' jól ismerik egymást a fiatalok is, netán csapataik is az egy-helyütt, a közelben lakás szerint szerveződnek.

Általunk általában nem értékelt és nem átgondolt, jobbára pusztán csak megélt állapot ez a helyben, a valakikhez közelben-lakás. Pedig olyan helyzeteket, állapotokat és értéket rejt, amit semmi másban és sehol másutt a világon meg nem találunk. Az ismeretséget

és az ismertséget jelenti, a szoros egymáshoz-tartozást, az olyan közeli együtt-élést, ami bár kötelezettségeket nem, sajátos kötelességeket mégis hordoz. A legegyszerűbben úgy érthető meg ez az egész, ha mindenki átgondolja saját életterét, háza/lakása környékét és környezetét, az odavalósi arcokat, a hozzájuk tartozó életkeletet és sorsokat és azt a sajátos viszonyrendszert, ahogyan hozzájuk és rájuk hangolódik. Jól meg- és átélhető mindez különösen akkor, ha hosszabb távollétet követően a sok ismeretlen településen át haza igyekszünk; az otthon nem a kerti kapunál vagy az előszobaaajtó mögött kezdődik, hanem már jóval előtte. Már abba a bizonyos 'szomszédságba' megérkezve.

Tulajdonképpen az lenne a jó, ha ezekben a szinte mindenütt még bizonyára feltáratlan határú 'szomszédságokban' élő emberekben megerősödhetne a lokalitás értéke úgy, hogy tudatosuljon bennük ez a különös helyi érték, és ennek elfogadása, netán öröme. A hasonlóképp ott élők alaposabb megismerésének igénye és elfogadásuk, a velük való esetleges együttműködés. Ennek legegyszerűbb módja a helybéliek, az egy környéken lakók egyesületei megalakításának szorgalmazása. Persze nem lehet 'csak úgy' együttműködést szorgalmazni/szorgalmaztatni; ahhoz kell egy közösen felvállalt cél- és feladatrendszer, ami mentén kikristályosodnak nemcsak a tennivalók, hanem a még nem ismert vezéregyéniségek és a különféle szerepeket betöltők is. Erre a legalkalmasabb (megjegyzem: egyidejűleg a leghasznosabb) a helybéliek együttléte feletti közös 'tető', a számukra kialakított és az általuk működtetett közösségi tér.

Nem nagy intézményre gondolok! Csak egy-két szobára, esetleg kicsi kertre a környékbeliek közös nappalijaként a kisgyermekes anyukák, a gyerekek, az ifjak, az ifjú felnőttek és például a horgászok, a kertbarátok, a modellezők és még bárki más környékbeli mániákus, no meg az idősek, esetleg a közös főzés, a közös név- és születésnap vagy bármilyen más örömteli összejövetel számára úgy, ahogyan az elmúlt másfél évszázadban (a Vörös Hadsereg bejöveteleig) szokás volt ez szerte Magyarországon. Vagy ahogyan az államkapitalizmustól, a szovjetektől mentes európai országok mindegyikében természetes a polgárosodás kezdeteitől mind a mai napig. Egy adott 'szomszédság' közösségi tere semmihez és senkihez nem kell kapcsolódjék, ezek mindentől és mindenkitől független (csak éppen a környékbelieknek elkötelezett) autonóm szerveződések. Ott kell, és persze csak ott lehet megszerveződniük, ahol azt a helybéliek közösen akarják; ez az intézményecske és tevékenység-ajánlata senki másnak, csak nekik alárendelt.

Hiszen egyszer csak kiderült a Szombathelyhez kapcsolt Herényben, hogy a helyben élők felmenői saját kezükkel épített egyesületi székházát, amit (a korabeli szokás szerint) 1950-ben államosítottak, majd később a város nagy művelődési központja telephelyének minősítették, el akarja adni a város. A helybéliek összecsődültek és nem engedték. Kérték, adják nekik. Üzenték, hogy ha alakítanak valamilyen szervezetet, annak odaadják. Alakítottak, megkapták. Így már vagy évtizede, hogy a herényiek saját egyesülete működteti a művelődés helyi házat maga-maguknak. Az történik benne, ami nekik fontos. Szerencsés véletlenek folytán ma már háromszor nagyobbra nőtt, teljesen megújult. Véletlen? – dehogy! A benne szervezett teljesítmény szükségszerű eredménye. Hajdúnánáson, Derecskén a fiatalok a város bezárt moziját kérték el maguknak. Úgy kapták meg, hogy garantálni kellett a filmvetítést saját rendezvényeik mellett. Vetítettek is tehát, meg saját fiatalos rendezvényeiket is megtartották, és pályáztak is, hogy működni tudjanak. Manapság nemcsak mindkettőjük tevékenysége, hanem épületeik is megújultak. Ez sem véletlen. Évtizednyi teljesítményük logikus folyománya.

Persze nem kell egy város településrészeibe elképzelt 'szomszédsági' közösségi tereket önkormányzatilag „kiépíteni”, ettől Isten mentsen! Ezzel éppen a dolog lényegének tartott önkéntesség veszne el. Ilyen már volt Magyarországon akkor, amikor az állam felépítette, és mintegy adományként odalökte az intézményeket. A '80-as években ennek fordítottjaként még az az örület is előfordult, hogy a meglévő, de teljesen üres művelődési otthon közvetlen szomszédságában, annak tűzfalához építették a somogyi pogányszentpéteriek ugyancsak a közösségi művelődést szolgáló egyesületi székházukat pusztán azért, mert az a sajátjuk lehetett.

Segítheti azonban az önkormányzat ezt a reménybeli rendszert például helyiségekkel, ha vannak önkormányzati tulajdonúak a különféle 'szomszédságok' környékén. Segítheti e célból pályázható pénzzel is, ami néha az alapítást könnyíti, máskor a működtetési költségekhez való hozzájárulást jelenti, vagy, ha van miből támogatni ezeket, úgy mindkettőt egyszerre gyámolítja. Segítheti alapításukat és működésüket a meglévő önkormányzati művelődési központ időleges odafigyelésével és alkalmi szakértelmével is, hiszen nagy könnyebbség lenne a 'szomszédságokban' működő reménybeli közösségi terek számára, ha alkalmanként odamehetnének néhány tervezett programjuk előkészítését megbeszélni, vagy bármiféle szakmai tanácsot, akár pályázatírási közreműködést kérni.

Ha néhány év, akár évtized múltán kiépülne városainkban a 'szomszédsági' léptékű közösségi terek hálózata, más értelmet, más funkciót nyerne az esetleg még létező „nagy” intézmény is. Mert bár az egyszerű, a hétköznapi, a különféle speciális eszközöket és tanácsadót/szakértőt nem igénylő közösségi élet ezekben a reménybeli intézményekben zajlik-bonyolódik majd nap mint nap (és így a művelődési központ mentesül ettől az egyébként általa elláthatatlan funkciótól), attól még az azokban felmerült eszköz- és szakemberigényes tevékenységek megszervezése még feladata marad, sőt! A majdanán kialakuló rendszer nem úgy hat egymásra tehát, mint ahogyan az a korábbiak, a telephely-logikával szervezett intézményrendszerek esetében előfordult, nevezetesen, hogy az általában a nagy, a központi intézmény nagy ritkán „kitelepített” bizonyos szakmai szolgáltatásokat (ismeretterjesztést, műsoros estet stb.) kicsi telephelyére – ezt felejtjük el! Ez a kulturális „gondoskodás” az állami ellátórendszerek logikája szerint való volt, és teljesen nélkülözte azt, amiről most szólnunk. Ez pedig nem más, mint a polgári társadalmak alapja; az önkéntesség, az öntevékenység, az önkormányzás, az önigazgatás. Az elképzelt reménybeli rendszer valódi hozadéka éppen ennek újbóli megtanulása, elsajátítása. E nélkül a társadalmi gyakorlat nélkül képtelenség visszatérni az elfelejtett magatartásformákra, a polgári demokráciák magabiztos emberi habitusára, ami itthon is sajátja volt minden országlakosnak. Valamikor.

Gondoljunk csak a Pál utcai fiúk markáns határozottságára, holott csak rövidgyatás külvárosi gyerekek voltak! Gyermekded szándékaikat már serülő korokban is az akkor társadalmilag elfogadott normák/formák között valósították meg; egyesületet működtetnek közös céljaik keretében. Szokás manapság megmosolyogni a gittegyületet, és lesajnálóan szólni egyidejűleg minden hasonló közös együttműködésről. Eközben pedig elfelejtjük, hogy a regény főhősei gyerekek; felnőtt korokban nyilván nem ilyen infantilis célra, hanem felnőtt szándékaik szerint szervezték meg maga-magukat. Tudták, hogy hogyan és miképp, hiszen gyakorlatot szereztek benne.

A művelődési központ és az ajánlott 'szomszédsági' közösségi terek közötti szervezetszerű összefüggésre, a kicsik központi/intézményi igazgatására, vezérlésére és befolyá-

1 tudomány és társadalom

solására tehát egyáltalán nem gondolunk. Ám arra igen, hogy az azokban felmerült bármiféle szakmai óhajt és igényt azonnal felkarolja a 'nagy' intézmény, és a maga felszereltebb és tehetősebb lehetőségeivel, és ekkor immár saját falai között meg is szervezi. És ekkor majd azok, akiknek érdeklődése rokon a másutt, tehát a más szomszédságokban megalakult és működő közösségi tereket használókkal, a nagy intézmény falai között egymásra is találhatnak.

Helyi társadalmaink jövőbeni arculatát/működését a szerencsésebb sorsú nyugat-európai városok mai társadalmi állapotában lelhetjük meg. Ezek sem mentesek az egyéni/családi egzisztenciális problémáktól, a globalizáció okozta feszültségektől, a mindettől (és még sok mástól) elsivárosodó lelki leépüléstől. A munkavállalás, a megélhetés szempontjából sem olyan harmonikusak, mint amilyennek távolról látszanak, de tömegesen kiépült közösségi helyszíneik és szervezeteik, azok kiszámítható támogatottsága, és a mindezek működésének eredményeképp kialakult szolidaritás, a nagymérvű (és alapvetően ugyancsak civil) szociális háló olyannyira segít/könnyít rajtuk, hogy az számunkra nemcsak irigylésre méltó, hanem elérendő, megvalósítandó állapotot is jelent. Mert félreértés ne legyen; a fentiekben leírt struktúrák kialakítása és támogatása nem cél, hanem eszköz arra, hogy a még meglévő életerő ne vesszen el, hogy a még mindig lefojtott egyéni energiák felszabaduljanak, és szabályozottan beáramolhassanak a település, a nemzet megújítását tápláló csatornába. (Szépen körülírja e szemlélet szellemtörténeti beágyazottságát Für Lajos Fölrepülni rajban c. emlékirata bevezető oldalainak történelmi elemzésében – Püski Kiadó, Budapest, 2007, 417. o.) Ahogy tehát ők odakünn (szerencsésebb történelmi sorsuk miatt alapvetően szervesen fejlődve) polgárosodásuk kezdetétől alakíthatták lépésről-lépésre ebbéli viszonyaikat, úgy kell nekünk is itt idebent (igaz, lehetőleg gyorsítva) rendszerében hasonló, kivitelében az adott városra igazított variánst megvalósítanunk.